

Móhandás Karamčand Gándhí

Móhandás Karamčand Gándhí (2. října 1869, Pórbandar, Kathiawar Agency, Britská Indie – †30. ledna 1948, Nové Dillí, Indie), byl jeden z největších politických a duchovních vůdců Indie a indického hnutí za nezávislost. Prosazoval filosofii aktivního, ale nenásilného odporu satjágraha, založeného na jógínském principu ahimsá (nenásilnost), který nakonec dovedl Indii k vyhlášení nezávislosti 15. srpna 1947. Gándhí je znám ve světě pod přízviskem Mahátmá "Velký duch", který mu dal indický básník Rabíndranáth Thákur. V Indii mu byl formálně udělen titul "Otec národa" a 2. říjen, den jeho narozenin, je každoročně vzpomínán jako Gándhí džajanti (Oslava Gándhího). 15. května 2007 přijala Organizace spojených národů rezoluci, která prohlašuje 2. říjen za "Světový den nenásilí."

Život

Pocházel z obchodnické kasty banijá. Jeho otec, Karamčand Gándhí byl pórbandarským dívánem (ministerským předsedou). Matka v domácnosti Putlíbái byla silně nábožensky založená. Měl dva bratry a jednu sestru. V květnu 1883 se jako třináctiletý oženil s Kasturbái Makhardží, s níž měl později čtyři syny.

V 18 letech se vydal do Anglie, která byla v průmyslovém a sociálním rozmachu. Zprvu velice strádal. Bydlel u rodiny, která jej ponoukala jíst maso a požadovala od něj příliš vysokou činži. Stal se z něj zapřisáhlý vegetarián.

V té době v Africe fungovalo tzv. Smluvní dělnictvo z Indie (dělníci z Indie přijeli na pět let jako smluvní dělníci a po jejich odpracování se stali svobodnými občany Jihoafrického státu). Svobodní Indové se však stali předmětem rasové diskriminace. Museli například platit daň z hlavy a neměli volební právo.

Do Indie se vrátil se roku 1896 a začal upozorňovat na poměry Indů v Jižní Africe. Jeho články vydaly téměř všechny časopisy a zpráva se rozletěla celou zemí.

Búrské války vypukly v roce 1899. Indové v Africe pod vedením Gándhího se po důkladném uvážení rozhodli, jakožto členové Britského impéria, všemi prostředky ve válce s Búry pomoci Anglii. Gándhí doufal, že tím dokáže, že křivdy ze strany Británie jsou neoprávněné. Jejich nabídka pomoci byla oceněna a přijata. Po dobu války byli Indové uznáváni, ale v chování Angličanů se nic nezměnilo.

Gándhí se po válce usadil v Johannesburgu, kde pokračoval ve své právní praxi. V roce 1904 začal vydávat časopis Indické mínění. V té době přirovnával situaci Indů v Africe k Židům v Evropě. Nedomáhl se kulíkové žili v osadách podobným ghettem. Úřady vůbec nepřispívaly ke správě a podpoře těchto čtvrtí, které byly plné špíny a odpadu. Vypukl černý mor, jeho pramen sice nebyl v kulíkových ghettech, ale rychle se zde uchytil kvůli špatné hygieně. Gándhí se rozhodl pomoci všemi prostředky. Díky němu a spolupracovníkům se černý mor nadále nešířil, ale obětí bylo mnoho.

Když Zuluové povstali a nesmyslně vraždili britské úředníky a vojáky, Gándhí se opět postavil na stranu Británie se stejnou nadějí jako v Búrských válkách. Nabídka byla opět přijata. Pomáhal oběma stranám, neboť byl opět vůdcem ambulantní čety. Často nosili raněné i několik desítek mil pěšky, zachránili mnoho životů a načerpali mnoho zkušeností. Pomoc Anglii opět nepřinesla žádnou změnu. V těch dnech si uvědomil, že jeho smyslem je sloužit Bohu. Odřídá si pozemské požitky a skládá slib doživotní brahmačarji. Začínají se u něho formovat myšlenky satjágrahy – pasivního odporu.

Skutečně první satjágraha proběhla roku 1908 a byla proti potupné registraci Indů. Gándhí byl tehdy poprvé uvězněn, což vyvolalo odvahu v krvi Indů. Tento první pokus však nebyl dobře zorganizován a satjágraha pozbyla významu. Až 14. března 1913, kdy se zvedla daň svobodných Indů na hlavu a kdy vláda naprosto

nečekaně zrušila platnost veškerých sňatků, které nebyly uzavřeny podle křesťanského rituálu, vypukla pravá satjágraha.

K povstání se brzy přidali i horníci z Newcastle. Satjágraha se stala symbolem utrpení, odříkání a obětí. Všichni slepě táhli za Gándhím, a čím víc trpěli, tím byli spokojenější. Členů hnutí stále přibývalo. Nakonec byl zatčen sám Gándhí. Vláda vymyslela způsob, jak obnovit práci v dolech a při tom nepřistoupit na snížení daně. Učinila z dolů vězeňská pracoviště a z bývalých dělníků se stali otroci. Ti přes bití a utrpení odmítali pracovat. Zprávy o zacházení s nimi se dostaly do celé jižní Afriky i Indie. Anglická vláda bránila násilím ve stávkách, žaláře byly přeplněné a ani policie nenahnala stávkujícím strach. Hnutí se chýlilo ke konci. Gándhí byl propuštěn a revoluce mířila k vrcholu. V roce 1914 vláda vyhověla požadavkům Indů, zrušila tříliberní daň, schválila platnost sňatků a volný pohyb Indů.

Návrat do Indie

V Indii pokračuje ve své činnosti. Tuto dobu považuje za nejkrásnější úsek svého života. V domovině se setkal s velkou podporou a úctou. Otázka satjágrahy v Indii však neměla být ukvapená – na radu svého přítele Gándhí slíbil nejprve jeden rok studovat indickou politickou scénu, než cokoli podnikne. Z Gándhího se v Indii stává daršan (světec). Lidé jej vyhledávali pro radu i útěchu. V roce 1916 požádal Gándhího o pomoc Rádžkumár Šukla z Čampananu. Pěstitelé v této oblasti velice strádali. Když se tam vydal celou záležitost vyšetřit, setkal se s nepřátelstvím a začal ihned počítat s uvězněním. Ač byl Čampanan odříznut od světa a Gándhího tam příliš v té době neznali, lidé si jej okamžitě oblíbili. S přáteli opět vytvořil komunitu a započal vyslýchat sedláky. Sezval kontingent učitelů a přátel, aby dal sedlákům potřebné vzdělání. Také započal se zdravotnickou a hygienickou výchovou. Majitelé plantáží byli silně proti Gándhího vyšetřování. Systém thinkhaitia byl nakonec skutečně zrušen, díky Gándhího neústupnosti.

Avšak než se stačil rozkoukat, čekal jej další úkol – v okrese Khaira vypukl hlad a zemědělci žádali o snížení daní na toto období. Gándhí doporučil satjágrahu. Sepsali zprávu, ve které jasně odmítli platit daně i za cenu uvěznění, nebo snad života. Opět zvítězili (po věznění a utrpení, jak tomu bylo vždy). Po těchto bojích se Gándhí opět vydává na válečnou konferenci do Anglie.

Gándhí a nedotknutelnost

Dalším Gándhího cílem bylo odstranit společenskou diskriminaci nedotknutelných, pro které navrhoval označení haridžané (Boží lidé). Na rozdíl od ostatních reformátorů se však Gándhí nesnažil zrušit indický kastovní systém jako celek, ale spíše dosáhnout společenského uznání pro nízké kasty. 24. září 1932 byl dohodnut kompromis, jehož výsledkem byl tzv. Púnský pakt, který zaručil „utlačovaným třídám“ rezervovaná místa v zákonodárných sborech.[13]

Boj o nezávislost a poslední kázání

26. ledna 1930 začíná boj o nezávislost. Celá Indie – zemědělci, řemeslníci, obchodníci i prostý lid – odmítá nadále spolupracovat s Británií. Vše řídil jednašedesátiletý Mahátma Gándhí. Během této doby – absolutní občanské neposlušnosti – uvrhla vláda do vězení na 60 tisíc Indů.

Gándhí vstoupil roku 1935 do Kongresu a stal se neoficiálním vůdcem této strany, tudíž i Indie. Zastupoval ji a v jednání s Brity postupně zlepšoval její postavení. Vypukla druhá světová válka. Tentokrát Gándhí odmítl slepě vypomoci Anglii. 7. prosince 1941 přišla válka i na východ. Britové se snažili přesvědčit indický Kongres o příslibu pomoci, ale stále nechtěla Indii vyhlásit nezávislost.. Vedení Kongresu včetně Gándhího bylo britskou vládou uvězněno. Lid povstal a bojoval proti Britské vládě všemi prostředky. Ta odpověděla střílbou. Vesnice byly bombardovány a za obět padlo na 25 tisíc Indů. Odpor byl potlačen. Nastal hladomor, který přinesl zkázu v

podobě 3,4 miliónů mrtvých. Zatímco byl Gándhí ve vězení, venku umírali lidé, jejich mršiny požírala zvěř na ulicích a tehdy nejen v

Po válce se opět začaly vyhrocovat hinduisticko-muslimské rozpory a kromě toho vrcholil boj o nezávislost. Británie již nebyla proti, ale problémem byla otázka vlády. Proti Kongresu totiž nyní stála Muslimská liga, druhá mocná frakce. Gándhí se vrátil do rozdělené země. Muslimové vyhlásili 16. srpna 1946 džihád (svatou válku). Vraždili hinduisty a násilně je nutili k uznání islámu. Na to reagovali hinduisté masakrováním muslimů. Británie se rozhodla osvobodit Indii pod podmínkou, že bude země rozdělena na Pákistán a Hindustán. 15. srpna 1947 byla vyhlášena svobodná Indie dvou dominií.

Nepokoje mezi hinduisty a muslimy však pokračovaly i po vyhlášení nezávislosti a přerostly až ve válku mezi oběma zeměmi. Ta se rozpoutala poté, co pákistánské vojenské jednotky vtrhly do Kašmíru, jehož právní statut nebyl prozatím vyřešen. Indická vláda reagovala mimo jiné tím, že zastavila převod 550 milionů rupií do Pákistánu, který byl součástí dohody o rozdělení. Gándhí na protest vyhlásil další ze svých časově neomezených hladovek, dokud se obě strany nedohodnou a neusmíří. Indická vláda tak nakonec zrušila své rozhodnutí a peníze do Pákistánu poslala. Tím se potvrdilo, že Gándhí ani zdaleka neztratil svou moc.

Transakce ovšem vzbudila nesouhlas mezi představiteli hinduistické komunity, kteří kritizovali vládu i Gándhího za zbytečné ústupky Pákistánu. Skupina hinduistických radikálů se proto rozhodla Gándhího odstranit. První pokus o bombový atentát 14. ledna 1948 byl neúspěšný. 30. ledna však hinduistický aktivista Nathuram Gódsé zastihl Gándhího při večerní procházce v Novém Dillí a usmrtil jej třemi ranami z revolveru. Gódsé se okamžitě dobrovolně vzdal policii. V soudním procesu byl později odsouzen k smrti oběšením a 15. listopadu 1949 popraven.

Móhandás Karamčand Gándhí zemřel s modlitbou na rtech ve věku 79 let. Za jeho rakví kráčet dlouhý průvod a jeho popel byl vhozen do soutoku u řeky Gangy.